

HET TWENTSE HOEN, MARKANTE VERSCHIJNING UIT OOST-NEDERLAND

door A. Boks, Lierderstraat 61, 7364 BK Lieren.

Dit is een Nederlandse hoenderras met een geheel eigen verschijningsvorm, de eerste indruk is een vechthoen, anderzijds laat dit ras ook duidelijk landhoenkenmerken zien.

Oorspronkelijk werd het onder de naam Twentse Grijzen op de show gebracht, alhoewel de Twentse bevolking het Kraienköppe noemde. Het ras heeft de laatste jaren een behoorlijke aanhang, maar vergeleken met de drie andere nieuwe Nederlandse hoenderrassen, Barnevelders, Welsumers en Noordhollandse Hoenders niet opvallend groot. Op de meeste tentoonstellingen treft u dan ook geen grote aantallen Twentse Hoenders aan. Alleen op de "ONETO" tentoonstellingen in Enschede, in het centrum van het herkomstgebied van het ras, treffen we vaak een behoorlijk aantal vertegenwoordigers in de kooi aan.

Herkomst van het ras

Het is opvallend dat er in Nederlandse, maar ook in Duitse publikaties, twee lezingen bestaan over de herkomst van de Twentse Hoenders. De eerste versie is dat het ras is ontstaan in Twente en de aangrenzende Duitse Graafschap Bentheim, door kruising van landhoenders met diverse vechthoenderrassen, onder andere Maleiers, Oud-Engelse Vechthoenders etc. Later zouden ook zilverpatrijs Leghorns zijn ingekruist.

Verder wordt vermeld dat Van Gink in 1919 de eerste vertegenwoordigers van dit ras op een tentoonstelling te Enschede heeft gezien. De inzender van deze dieren was Westenberg. Duitse bronnen vermelden dat in 1925 de eerste vertegenwoordigers van dit ras in Duitsland op de show verschenen. Deze dieren waren ingezonden door Wieking, die zijn uitgangsmateriaal bij Westenberg had aangeschaft. De tweede versie is veel uitvoeriger en gaat veel verder terug in de tijd. Deze treffen we aan in onze vorige pluimveestandaard en in een aantal Duitse artikelen over dit ras. We willen trachten door de verschillende bronnen in elkaar te passen een zo volledig mogelijk beeld over het ontstaan van het Twentse Hoen te geven.

In de periode 1850-1860 zouden in de buurt van Enschede Maleiers zijn gekruist met landhoenders en hieruit zouden de eerste Twentse Hoenders zijn ontstaan. Een vraag is waarom deze kruising is uitgevoerd. Het was de tijd waarin diverse nieuwe hoenderrassen naar West-Europa kwamen, Cochins, Brahma's etc., de Maleiers waren echter al eerder naar ons continent gekomen. Was het de bedoeling een eigen vechthoenras te fokken? Afgaande op hetgeen staat vermeld in onze vorige standaard, namelijk dat de hanen werden gebruikt voor hanengevechten, lijkt dit zeer waarschijnlijk. Gezien het vechtlustige karakter van de hanen werd dit ras in het herkomstgebied ook wel "Biethauner" (Bijthoenders) genoemd. In onze vorige standaard werd vermeld dat de eerste dieren van dit ras in 1892 op een tentoonstelling werden ingezonden. Wilbs in Kleintier-Züchter nr. 16 uit 1982, geeft hierover wat meer informatie. Volgens hem werden deze dieren door de gebroeders Lazonder onder de naam Twentse Grijzen ingezonden. Andere Duitse auteurs noemen echter 1884-1886 als de eerste periode waarin het ras door de gebroeders Lazonder werd geëxposeerd. Volgens een artikel in Kleintier-Züchter uit 1956 zouden zij voor het fokken van dit ras Maleiers, Belgische Vechthoenders en landhoenders hebben gebruikt.

Een van de oudste aanduidingen van de aanwezigheid van de Twentse Hoenders treffen we aan in een reisverhaal uit 1888 van Houwink, de grote voorvechter van de Nederlandse hoenderrassen uit die tijd. In het kader van zijn bestudering van landhoenders maakte hij toen een reis langs de Nederlands-Duitse grens. Op deze tocht trof hij naast landhoenders allerlei kruisingsprodukten aan. Onder deze

dieren vielen knobbelkammen, gele poten en rode oren op, dat wil zeggen typisch kenmerken van het Twentse Hoen. In Twente trof hij weinig landhoenders aan, eerst bij Ommen vond hij weer een gebied met landhoenders. De vraag is waarom Houwink bij zijn onderzoek naar het nog voorkomen van landhoenders in de diverse streken van ons land, niet heeft onderkend dat er in Twente een nieuw ras was of bezig was te ontstaan. Volgens Duitse bronnen was dit ras immers al tentoongesteld.

De wijze waarop het ras in de Duitse Graafschap Bentheim is terechtgekomen, is weergegeven door de reeds eerder genoemde Wieking in Kleintier-Züchter van 25 augustus 1957. In zijn verhaal over de Kraienköppe (Twentse Hoenders) zegt hij onder andere:

"Mijn geboorteplaats Gildehaus ligt enkele kilometers van de Nederlandse grens, en in mijn jeugd verkochten boeren uit Twente veel kippen in Gildehaus. De prijs was één R.M. Dit kwam omdat veel huiseigenaren uit Twente jaarlijks een "Rauchhuhn" of één RM moesten betalen. Dit was een schuld, die iedere huiseigenaar, die een schoorsteen bouwde, op zich laadde omdat immers de graaf eigenaar was van water, lucht en wind, en de lucht door rook werd verontreinigd. Op de weg naar Bentheim, die via Gildehaus liep, verkochten de boeren de kip en gaven de ene RM in Bentheim af. Onder deze kippen waren er veel, die met de naam Kraienköppe werden aangeduid, en een buurman, die goede betrekkingen met Nederland onderhield, kreeg ook jonge Kraienköppe daar vandaan.

Bij mijn bezoek aan familieleden in Hengelo liet mijn tante mij haar kippen zien, dat waren ook Kraienköppe en werden door haar ook zo genoemd. Ik wil hiermee slechts aantonen dat voor 1900 in het Duits-Nederlands grensgebied de naam Kraienköppe onder de bevolking heel gewoon was."

Het voorgaande overziende is het duidelijk dat rond 1900 het ras reeds een duidelijke verschijningsvorm had gekregen. Op een of andere manier had het echter zijn positie als tentoonstellingshoen verloren. We vragen ons af of na het stoppen van de hanen-gevechten de Twentse fokkers er toe zijn overgegaan om zilverpatrijs Leghorns, bewust of onbewust, in te kruisen om de produktie op te voeren. Kan het zijn dat daardoor de uniformiteit binnen het ras enigszins verloren is gegaan en dat eerst tegen 1919 het ras weer zoveel uniformiteit vertoonde dat men het ging exposeren?

Volgens Van Gink werd het ras enkele jaren voor 1919 onder de naam Kraaikoppen reeds geëxposeerd.

Dat in 1919 het Twentse Hoen reeds duidelijk een ras met eigen kenmerken was, blijkt wel uit een verhaal van Veenstra uit 1954 waarin wordt opgemerkt dat reeds in 1919 dieren van dit ras op enkele Friese boerderijen rondliepen.

(Wordt vervolgd)